

in knjižnice; zakaj se potem šole ne naroče, zakaj ne okrajna učiteljska knjižnica? Kje naj išče mlajši učitelj, od katerega pač ne moremo zahtevati, da si drži list še preden je rojen, prejšnje letnike »Popotnika«, če jih nimajo knjižnice slovenskega učiteljstva?

Vse to bi bila vprašanja, ki bi se jih moral dotakniti; povedati bi moral, kako je to, da že samo ljubljansko učiteljstvo ne zviša števila kranjskih učiteljskih naročnikov; izreči bi moral sodbo, da niso naročeni na list predsedniki naprednih učiteljskih društev, in vprašati, odkod naj ima dober zgled ostalo učiteljstvo; povedati, da je iz velikega števila c. kr. učiteljskega v Trstu (ki je gotovo napr. slov.) eden edini naročnik itd. Vsega tega pa ne smem praviti, kakor sem rekel, zaradi prangerja in jeze po njem, in vem,

da bi Vi tudi ne priobčili. Poglavlje pa je tako žalostno, da bi človek obupal.

Vsekakor pa bo potrebna agitacija in v tej, prosim, če bi mi hotelo iti sl. uredništvo na roko ter dati — po katerikoli poti — priložene sezname deželnim centralnim organizacijam (štaj. sem že poslal sam) in te naj potem ukrenejo potrebno.

Vpogled v to statistiko pa mi je vzelo veselje, da bi zdaj pisal kak članek — znabiti za prihodnjic o delu učiteljskih društev kaj.

Seznam naročnikov in nenaročnikov in sestavljena statistika pa sta toli zanimiva in — žalostna obenem, da ga moramo priobčiti. Morebiti le vzdamo koga, da se začne tudi v vojnem hrušču zanimati za pedagoške novosti in za vprašanja, ki se razmotrivajo na tem polju tudi v Popotniku.

Javne slovenske ljudske in meščanske šole na Kranjskem.

(Ekskur. in šole za silo niso vštete.)

T. št.	Šolski okraj	Naročniki			Nenaročniki			Opomba
		okr. u. knj.	šole	učit.	šole	učit.	škup.	
1	Črnomelj	1	5	2	23	47	70	
2	Kamnik	1	6	2	31	72	103	
3	Kočevje	1	5	3	18	52	70	
4	Kranj	2	12	6	32	90	122	
5	Krško	1	17	4	22	59	114	
6	Litija	1	7	3	18	61	79	
7	Ljubljana (mesto)	1	9	3	13	58	59	x malimi štv. zasebni zavodi.
	(okolica)	—	+1	+2	+3	+6	+6	
8	Logatec	—	9	1	10	35	135	
9	Novomesto	1	14	1	16	88	103	
10	Postojna	1	11	1	13	28	87	
11	Radovljica	—	20	2	22	31	104	
12	Radovljica	1	12	—	13	69	85	
		11	128	30	269	962	1231	
	Naročnikov je	11	128	30	269	962	1231	
	Moralo bi jih biti +	2	269	962	1233			
	Skupaj bi jih moralo biti	13	397	992	1402			

Slovenske ljudske šole na Štajerskem.

T. št.	Šolski okraj	Naročniki			Nenaročniki			Opomba
		okr. u. knj.	šole	učit.	šole	učit.	škup.	
1	Brežice	—	4	13	17	8	38	46
2	Celje (okolica)	—	15	13	28	11	77	88
3	Gornji grad	1	9	13	23	3	20	23
4	Gornja Radgona	1	1	5	7	5	24	29
5	Konjice	—	5	4	9	14	48	62
6	Kozje	—	4	12	16	10	28	38
7	Laško	—	11	8	19	11	62	73
8	St. Lenart	—	1	8	9	6	25	31
9	Ljutomer	—	—	11	11	9	23	32
10	Marenberg	—	1	5	6	10	18	28
11	Maribor	—	7	19	26	27	90	117
12	Ormož	—	2	12	14	9	32	41
13	Ptuj (okolica)	—	2	12	14	24	98	122
14	Rogatec	1	1	6	8	5	15	20
15	Sevnica	1	5	2	8	2	22	24
16	Slov. Bistrica	—	3	6	9	9	39	48
17	Slov. Gradec	—	3	7	10	7	15	22
18	Šmarje	—	5	8	13	9	37	46
19	Šoštanj	—	6	10	16	6	20	26
20	Vransko	—	6	4	10	2	26	28
21	Izven slov. šolskih okrajev	—	—	1	1	—	—	—
		4	91	179	274	187	757	944
	Naročnikov je	4	91	179	274			
	Moralo bi jih biti +	16	187	757	960			
	Skupaj bi jih moralo biti	20	278	936	1234			

Javne slovenske ljudske šole na Primorskem.

T. št.	Šolski okraj	Naročniki			Nenaročniki			Opomba
		okr. u. knj.	šole	učit.	šole	učit.	škup.	
1	Gorica (mesto)	—	—	—	2	5	7	+ 7 so šole zav. „Šol. dom“
2	Goriška, gradišče, trškiški	—	—	4	95	156	251	+ 1 C. M. v Krmin.
3	Sežana	1	1	6	44	75	119	
4	Tolmin	—	—	2	65	86	151	
5	Koper	—	2	1	28	57	85	
6	Volosko	—	3	4	12	21	33	
7	Trst in okolica	—	3	6	8	66	74	
8	C. M. šole v Trstu	—	1	1	2	3	34	
		1	10	24	35	265	520	785
	Naročnikov je	1	10	24	35			
	Moralo bi jih biti +	7	265	520	792			
	Skupaj bi jih moralo biti	8	275	544	827			

Pregled naročnikov na Kranjskem, Štajerskem in Primorskem.

T. št.	Dežele	Naročniki			Nenaročniki		
		okr. u. knj.	šole	učit.	okr. u. knj.	šole	učit.
1	Kranjsko	11	128	30	2	269	962
2	Štajersko	4	91	179	16	187	757
3	Primorsko	1	10	24	7	265	520
		16	229	233	25	721	2239
	Okrajnih učiteljskih knjižnic, šol in učiteljev je naročenih						478
	Naročnikov bi moralo biti +						2985
	Moralo bi jih biti						3463

Amerika in jugoslovanski izseljenci.

Bili so časi, ko je v našem narodu vladala nekakšna pravcata izseljevalna strast. Tuptam se je vrnil v staro domovino kak »Amerikanec«, ki je po daljšem ali krajšem trudopolnem delu na oni strani »velike luže« prinesel domov manjšo ali večjo vsoto, ki jo je potem s svojimi prejšnjimi prijatelji razmetaval po vaških krčmah, govoreč o bogatem in lahkem zaslužku v ameriških delavnicah, rudni-

kih itd., ter tako vabil nerazsodno ljudstvo, da bi zapustilo svojo rodno grudo ter šlo s trebulom za kruhom preko morja. In res! Bilo je po naših krajih slabih letin, v vinorodnih pokrajinah so trtna uš in razne trsne bolezni skoraj popolnoma uničile toliko in toliko gospodarstev, beda je prihajala v kraje, kjer je ljudstvo živelo prej mirno in zadovoljno: zvenketanje z ameriškimi, baje tako lahko zasluženimi dolarji je mogočno vplivalo na obubožno prebivalstvo. Maršikateri kmetič si je dejal: Kaj naj se ubijam tu dan in noč, ko je ves moj trud za-

man. Zemlja mi ne rodi, beda mi leze skozi vsa okna v hišo in streha nad menoj se ruši. Zakaj ne bi šel tjakaj, kjer leži denar na cesti, in se je le treba pripogniti, da si ga nabereš polno torbo? Par let ostanem tamkaj, da si opomore, pa pridem potem nazaj, plačam dolgove, pozidam dom, in potem bomo zopet srečno živeli na domačih tleh. Tisoči in tisoči so mislili tako in potem tudi storili tako. Izpraznile so se cele vasi, cele občine, in doma so ostali sami starci, žene in otroci. Vse, kar je bilo sposobnega za delo, za težko, naporno delo, je odšlo iz domovine v Ameriko za srečo. Tako je bilo v naših slovenskih deželah, tako je bilo v našem Primorju od Trsta do Kotorja, sploh v vseh naših avstrijskih jugoslovanskih pokrajinah.

Tedaj se je začel v vsej naši javnosti oglašati vedno glasnejši klic: Ostanite na svoji grudi, ne v Ameriko, posvečajte tisto delo, tisti trud, ki vas ubija v Ameriki, svoji domači zemlji, pa boste imeli Ameriko doma! Toda ta klic je bil večinoma brezuspešen, in niti najbridkejša izkušnje tistih, ki so se vrnili brez ameriškanskih dolarjev, ubiti na duši in telesu, v svojo domovino, kjer jih je čakala še hujša beda, kot prej, niso izmodrile ljudstva.

Če hočemo govoriti odkrito, moramo reči, da so bile teh za naš narod tako usodnih pojavov v veliki meri tudi krive naše tedanje vlade. V parlamentu so se delali velikanski gospodarski načrti, s katerimi naj bi se pridobili veliki narodi za vladno politiko, železnice, vodne ceste, ki naj bi vezale morja z morji, take stvari so se pletle tedaj vladnim politikom po glavi, a na vedno naraščajoče izseljevanje se je mislilo le tedaj, kadar je bilo treba državne podpore ali posebnih predpravic kakim parobrodni družbi, ki je le še povspeševala izseljevanje. Šele tedaj, ko so posegle vmes vojaške oblasti, ker ni bilo več mogoče tajiti, da odhaja v tujino tisti cvet prebivalstva, ki bi bil v slučaju nevarnosti najnujnejše potreben za obrambo države — tedaj šele se je začelo posvečati nekoliko več pozornosti vprašanju izseljevanja.

Naj bi bile naše vlade pred dvajsetimi, petindvajsetimi leti posvečale večjo skrb plodonosnemu obdelovanju naših domovinskih tal, naj bi bile, v slučaju potrebe, navajale izseljevanje našega poljedelskega, obrtniškega, delavskega življa v ono najbližjo našo deželo, kjer so vsled nesposobnosti vladajočih krogov in zato še pogubnejših vplivov z raznih strani ostala zakopana milijonska in milijonska prirodna bogastva, v našo Bosno in Hercegovino; potem bi sedaj ne stali pred žalostnim dejstvom, da biva danes v nam sovražni Ameriki stotisoče našega naroda, odrgnanega od svoje domovine, izpostavljenega vsem onim nedoglednim bridkostim, težavam in nevarnostim, ki jim prete vsled vstopa Amerike v krog naših sovražnikov.

Ogromni, največji del naših izseljencev se ni izselil iz domovine, da bi si ustanovil v Ameriki nov dom. Takih je morda med vsemi komaj pet odstotkov. Vsi drugi so odšli iz domovine z namenom, da se vrnejo prej ali slej, da si potem z ameriškimi zaslužki opomore doma. Zapustili so tu svoja posestva, svoje družine, žene, otroke, in odšli so preko morja v najlepših letih, v tistih letih, v katerih je njihove sorodnike domovina sedaj že zdavnaj poklicala pod zastave v svojo obrambo. Vsi ti izseljenci, pa naj so tudi že toliko in toliko let v Ameriki, niso izstopili iz naše državljanske zveze, si niso pridobili ameriškanskega državljanstva, so torej še vedno podaniki avstro-ogrške monarhije in jih kot take vežejo napram domovini prav iste dolžnosti, kot pa njihove vrstnike v domovini.

V kakšnem položaju se torej nahajajo ti naši rojaki v Ameriki sedaj, ko že takorekoč vlada vojno stanje med Ameriko in našo državo?

Podaniki sovražne države v sovražni državi!

Da bi se vrnili sedaj v svojo domovino, je nemogoče, izključeno, ostati morajo tamkaj. Umljivo je v takih okoliščinah, da pametnemu človeku ne more niti oddaleč prihajati na um, da bi svetoval svojem rojaku v sovražni državi, da naj kot tak snuje in ruje proti državi, v kateri živi; toda prav tako pa je dolžnost vsakogar, da opozarja svoje rojake v tuji državi na one dolžnosti, ki jih vežejo na njihovo domovinsko državo, ki ima slejko prej enako pravico do njih, kot jo je imela tedaj, ko so bivali v njenih mejah. In tem nujejša je taka posvaritev, ker je splošno znano, da si plačani sovražni agitatorji prizadevajo na vso moč, da bi v naših izseljencih z najsičajnejšimi, na najneverjetnejših osnovah zgrajenimi in prav

zato najneizvedljivejšimi obljubami omajali zaupanje v bodočnost naše države in jih pridobili za namene naših sovražnikov. — Dočim se tu v domovini njihovi očetje, bratje, sinovi v naših jugoslovanskih polkih in krdelih bore z brezprimerno vztrajnostjo in požrtvovalnostjo za obrambo domovine, naj bi oni tam pozabili svojo dolžnost in podirali, kar njihovi svoji grade tu s svojo srčno krvjo!

Mislimo, da nam ni treba poudarjati še prav posebe, da so naše oblasti kar najnatančneje poučene o vsem snovanju naših sovražnikov v Ameriki proti naši državi. In potem posledice tega rovanja za naše rojake v Ameriki, če bi bili tako nespametni, da bi se ga udeleževali? Odgovor je kratek, a zato tem bridkejši: vrnitev v domovino jim je nemogoča za vedno, ker tu jih čaka kazen veleizdajalcev! In njihove družine v domovini? Država ima pravico, da zapleni imetje oseb, ki se na tak način pregreše proti njej, da tako pokrije škodo, ki ji je nastala po njihovem zločinu. Ali si je mogoče misliti še hujših posledic za človeka, ki je odšel v daljni tuji svet, da bi si s trudopolnim delom priboril srečo, s katero naj bi se vrnil k svojim ljubljanim svojcem?

Pisemsko občevanje z Ameriko je dandanes težavno, a vendar ni popolnoma izključeno. Zato pa tudi izražamo naslednjo željo, ki jo naj bi upoštevali vsi oni, ki imajo svoje v Ameriki. Za nas, za naš narod, prav tako kot za našo državo, pride po vojni čas, ko bo treba zbrati in napeti vse moči, da čim prej zacelimo rane, ki nam jih je zadala vojna. Tedaj bomo krvavo potrebovali onih stotisočev naših mož, ki sedaj v Ameriki, v resnici dobro služeč, čakajo trenutka, da se vrnejo v svojo domovino. Želimo, da bi se nam vrnili vsi, prav vsi, ker potrebujemo vse; a da se bodo mogli vrniti, jih posvarimo sedaj, da naj se izogibajo vsega, kar bi jim moglo preprečiti vrnitev. Kdor ima svoje v Ameriki, jim piši v tem smislu.

Mnogo se je res grešilo pri nas v vprašanju izseljevanja, toda vojna je očistila marsikaj, in prav gotovo tudi v tej stvari toliko, da smo prepričani, da prebivalstvu nove Avstrije po vojni ne bo treba iskati sreče v Ameriki, ker jo bo lahko našlo na svojih domačih tleh, na svoji rodni grudi. V to pomagaj Bog in prelita kri sinov naše domovine!

Pa »Edinosti«.

Srednješolske vesti.

Vestnik naučnega ministrstva objavlja statistiko avstrijskega srednjega šolstva za l. 1917. Vseh srednjih šol v Avstriji je bilo 523, od teh jih je bilo 360 državnih, 30 deželnih, mestnih 25, ostale so vzdrževali razni fond, verski zavodi in zasebniki. Šolska statistika posameznih dežel izkazuje: — Nižjeavstrijsko (90% Nemcev) ima 67 srednjih šol, vse so nemške; Štajerska (68:7% Nemcev) ima 17 srednjih šol, vse so nemške razven 4 utrakvističnih gimn. razredov v Celju; Koroška (74:8% Nemcev) ima 4 srednje šole vse nemške; Kranjska (5:6% Nemcev) 9 srednjih šol, vse so nemške (3) in utrakvistične (5) razven ene (škofovska gimnazija); Primorje (2:7% Nemcev) 16 srednjih šol, 5 je nemških, med ostalimi 10 le po ena slovenska in hrvatska; Tirolsko (60:4% Nemcev), 23 srednjih šol, med njimi 18 nemških; Češko (37:3% Nemcev) 128 srednjih šol, med njimi 51 nemških; Moravsko (27:9% Nemcev) 68 srednjih šol, med njimi 30 nemških; Šlezija (44:7% Nemcev) 15 srednjih šol, 12 je nemških; Bukovina (22% Nemcev) 16 srednjih šol, med njimi 6 nemških in 8 utrakvističnih. Iz te statistike sledi, da imajo 3% nemškega prebivalstva v Primorju na razpolago 37:5% vseh srednjih šol v deželi, 10% nemškega prebivalstva na Nižjem-Avstrijskem pa nobene, 27:9% moravskih Nemcev ima 44:1% moravskih srednjih šol, 25:1% Slovencev na Koroškem nobene, 55:3% Čehov in Poljakov na Šlezkem ima le 20% srednjih šol, 5:6% Nemcev na Kranjskem pa 33:3% srednješolskih zavodov.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju ima svoj redni občni zbor na binkoštni torek, dne 29. maja 1917 ob 10. uri dopoldne v zadrugi pisarni v Celju-Breg št. 26 s sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo načelstva o poslovanju zadruge v letu 1916. 2. Poročilo nadzorstva. 3. Odobrenje letnega računa in razdelitev čistega dobička. 4. Izprememba pravil. 5. Volitve v načelstvo in nadzorstvo. 6. Slučajnosti.

Načelstvo.